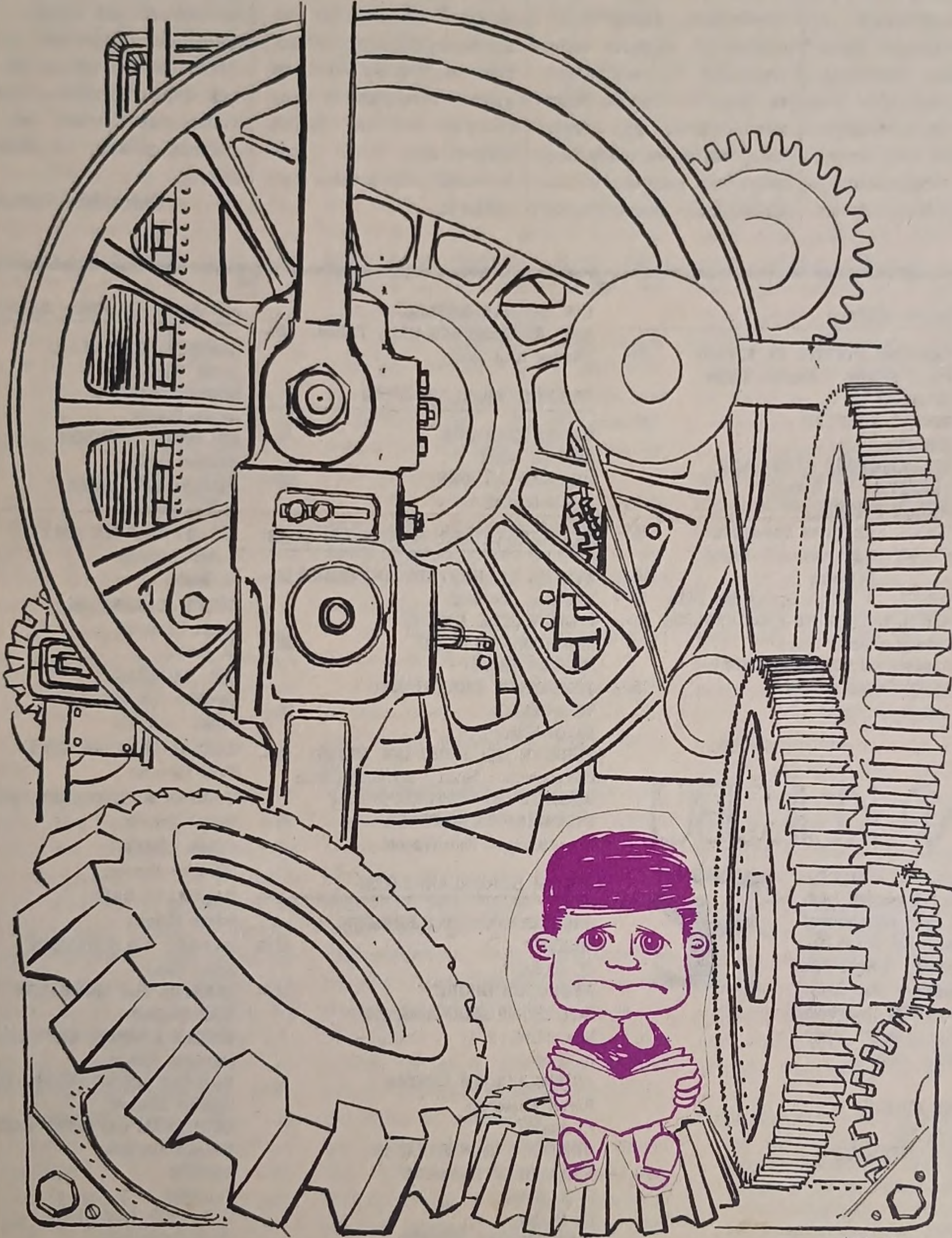
1 LİRA

1977 EYLÜL 9

GÖZLEM

gerçeklere



2.mc'nin milli eğitim programı

Bu doğrultuda bir eğitim emperyalist güçlere ve sermaye sınıfına dini bütün, boynu bükük köleler yaratmaktan başka hiç bir işe yaramaz. Bu da 2. MC hükümetinin emperyalist güçlere yapabileceği en büyük hizmetlerden biridir.

Dünyanın hızla geliştiği bir zamanda, milliyetçi, şoven ve tüm ağırlığı din bilgisine vermiş bir eğitim programı Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmesine ne yarar sağlayacaktır?

OKURLARLA

Sevgili okurlar,
Dergimizin haziran ayı sayısında (sayı 8) da belirtmiş olduğumuz gibi iki aylık bir aradan sonra eylül ayı sayısıyla yeniden yayına başlıyoruz. Bazı okurlarımızın temmuz ve ağustos sayılarını ısrarla istemeleri üzerine, abonelerimizin çoğunluğunu oluşturan öğretmenlerin tatile çıkmasıyla adreslerin değişeceğini ve dergilerin ulaşamayacağını düşünerek iki ay yayına ara vermiş olduğumuzu yeniden hatırlatalım. Ayrıca şunu da hatırlatalım; dergimizin 1.2. ve 3. sayıları tükenmiş olduğundan bundan sonra abone olacak okurlara söz konusu sayılar gönderilemeyecektir. Şu ana kadar ve bundan sonra 5 TL ya da değerinde posta pulu göndererek abone olmuş okurlarımızın aboneleri dergimizin 12. sayısına kadar geçerlidir. 12. sayıdan sonra, daha önceleri de belirtmiş olduğumuz gibi dergiyi daha büyük ve geniş kapsamlı hale getirmeyi düşündüğümüzden, abone koşulları yeniden saptanacaktır.

Dergimizin bu sayısında 2. MC hükümetinin eğitim programıyla ilgili genel bir değerlendirmenin yanı sıra gelişen teknolojik ihtiyaçlar karşısında burjuvazinin eğitim konusunda içine düştüğü çelişkileri açıklayan Edwin Hoernle'nin bir yazısını yayınlıyoruz. Okurlarımız dergimizin ikinci sayısında aynı yazarın «Karl Marx'ın Proleter Eğitim Üzerine Bazı Temel Görüşleri» adlı yazısını hatırlayacaklardır.

Eğitimdeki temel sorunları ele alan bu iki yazıdan başka, bu yıl «Eğitim Sorunları Dizisi»nde «Eğitim Destanı» adlı kitabını yayınlayacağımız büyük çağdaş Sovyet eğitimcisi A. S. Makarenko'nun kişiliğini ve çalışmalarını tanıtan Gorki'nin bir yazısına da yer verdik.

Çalışmalarımızda bize yardımcı olacak, yön gösterecek çalışmalarınızı, yazılarınızı, eleştirilerinizi beklediğimizi yineler, iyi günler dileriz.

Gerçeklere Gözlem

BİLİM DİZİSİ

EKONOMİ POLİTİK EL KİTABI Pierre Salama / Jacques Valier (2. Baskı)	20.—
SOSYAL SINIFLAR Muzaffer Sencer	30.—
AZGELİŞMİŞLİK SÜRECİNDE TÜRKİYE (2. Baskı) Stefanos Yerasimos	
Cilt I : Bizanstan Tanzimata	40.—
Cilt II : Tanzimattan 1. Dünya Savaşına	50.—
Cilt III : 1. Dünya Savaşından 1971'e	50.—
AZGELİŞMİŞLİK VE EMPERYALİZM Derleyen: Atillâ Aksoy	15.—
ALMAN EMPERYALİZMİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ Lothar Rathmann	15.—

KİTAP KULÜBÜ



Özellikle Anadolu'da, kitapçı bulunmayan pek çok yerdeki okuyucularımızın kitap edinebilmesi amacıyla kurduğumuz Kitap Kulübü listesindeki kitaplardan edinmek isteyenlere 100 lirayı aşan istekleri % 25 indirimle gönderilir. Posta ücreti Kitap Kulübüne aittir.

İSTEME ADRESİ
P.K. 966
KARAKÖY — İSTANBUL

1908 İŞÇİ HAREKETLERİ / YARI MÜSTEMLEKE OLUŞ TARİHİ Hüseyin Avni Şanda	20.—

TARİHİN TANIKLARI DİZİSİ

HATIRLADIKLARIM Zekeriya Sertel	30.—
YILLARIN İÇİNDEN Abidin Nesimî	30.—

İŞÇİ HAREKETLERİ SORUNLARI DİZİSİ

AVRUPA İŞÇİ HAREKETLERİ TARİHİ Wolfgang Abendroth	15.—
İNGİLTERE'DE EMEKÇİ SINIFLARIN DURUMU Friedrich Engels	30.—
TÜRKİYE'DE GREV HAKKI VE GREVLER Kemal Sülker	20.—
TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI 1976 YILLIĞI Hazırlayanlar: Sevgi / Abdullah Özkan	50.—
OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA SOSYALİST HAREKETLER Georg Haupt / Paul Dumont	30.—

EĞİTİM SORUNLARI DİZİSİ

BARBİANA ÖĞRENCİLERİNDEN MEKTUP (3. Baskı)	12.50
AYDINLIĞA DOĞRU Gerçekçi bir eğitim denemesi Mario Lodi (2. Baskı)	15.—
EĞİTİM ÜRETİM İÇİNDİR Harun Karadeniz (5. Baskı)	15.—
DÜZENE UYGUN KAFALAR NASIL OLUŞTURULUR? E. A. Rauter (2. Baskı)	15.—
EMPERYALİST KÜLTÜR SANAYİİ : WALT DISNEY A. Mattelart / A. Dorfman	20.—

«GÖZLEM ÇOCUK» AŞAMA DİZİSİ

HİROŞİMA ÇOCUKLARI Arata Osada	10.—
DAVULCULAR Reiner Zimnik	10.—
BİR İNSAN DOĞUYOR Maksim Gorki	10.—
MUTSUZ BİR HAFTA Janusz Korczak	10.—
BİR ŞEFTALİ BİN ŞEFTALİ Semet Behrengi (2. Baskı)	10.—
KÜÇÜK KARABALIK Semet Behrengi (2. Baskı)	10.—
GÜL SAĞANAĞI Çocuklar için şiirler İsmail Uyaroğlu	7.50
KARANLIĞI YİYEN KEÇİ Fazıl İskender	10.—
YARININ BÜYÜKLERİNE ŞİİRLER Bertolt Brecht	10.—
YEŞİL KÖPEK Stanislav Stratiev	10.—
YAŞAMAYA DAİR Nâzım Hikmet	10.—
HAYDUT OĞLU HAYDUT Karel Çapek	10.—
ALBALON İLE MORBALON Ümit Denizer	10.—
BİSKAY KÖRFEZİ KAPTANLARI Stanislav Stratiev	10.—
DON CAMALE'YE ZEYTİN YOK Gunther Feustel	15.—
UÇURTMAM SAVAŞTAN KORKMAZ Vietnam Çocukları	10.—
SANSÜR Tan Oral	10.—
KURTULUŞ SAVAŞIMIZ Cezayir Çocukları	10.—
KİM YAPAR, BEZİ, DOLABI, KİTABI? Anna Seghers	15.—

Sahibi : Marianna Hristidis / Yazı İşleri Müdürü : Abdullah Özkan / Teknik Sekreter : Deniz Oral / Yönetim Yeri : GÖZLEM YAYINLARI Başmusahip Sok. Tan Ap. No: 10 D. 6 Cağaloğlu/IST. / Yazışma Adresi : P.K. 966 Karaköy/İSTANBUL / Dizgi : Murat Matbaacılık Koll. Şti. / Film : Tab Grafik / Baskı : GÖZLEM BASIMEVİ / Abone Koşulları : 1 senelik 5.— TL.

2. mc'nin EMPERYALİST GÜÇLERE UZUN VADELİ HEDİYESİ : milli eğitim programı

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu ekonomik sorunlar öyle önemli boyutlara ulaştı ki yöneticiler ve savunucuları ağızlarıyla kuş tutsalar bile artık ne gerçeği gizleyebilirler ne de sorunları hemencecik çözüvereceklerine kimseyi inandırabilirler. Bütün bu sorunların «kemerleri sıkmak»la ya da «vatandaş olarak fedakârlıklara katlanmak»la çözülemeyeceğini bilmeyen kalmadığı gibi bu ekonomik dar boğazın, bazı yanlış uygulamaların, bir iki günlük arızaların ya da 2. MC ve de önceki koalisyon hükümetinin sadece «beceriksizliği» sonucu olmadığı da bilinen bir gerçektir.

Enerji yetersizliği bir yana dış borçların ödenememesi, döviz darlığı, üretim düşüklüğü, pahalılık, işsizlik ve daha sayılabilecek tüm «ekonomik hastalıklar» dışa bağımlı kapitalist ekonominin sonuçlarıdır.

Ekonominin dışa bağımlı oluşu demek, ülkenin tüm alt-yapı tesislerinin, enerji üretiminin, sanayinin ve ekonominin en önemli - kilit noktalarının emperyalist güçlerin ekonomik, politik ve stratejik çıkarları doğrultusunda düzenlenmesi demektir. Tabii bu tür bir ekonomi kendine özgü üst-yapı düzenlemelerini de getirecektir.

Ekonomik bağımlılık her zaman için beraberinde siyasi bağımlılığı getirir. Böyle bir ekonomik çözüm seçmiş olan yönetimler emperyalist güçlere en uygun ortamı, en büyük kârları sağlayacak koşulları hazırlamaya yönelirler. Hazırlanan «uygun koşullar» içinde boynu bükük, uysal dolayısıyla da ucuz işgücünün sağlanması, bol ve ucuz hammadde kadar önemli bir öğedir. Emperyalist sermayenin olduğu kadar yerli işbirlikçi sermayenin de işine yarayacak gözü kapalı, ucuz işgücünün yaratılmasında ise eğitim düzeninin ve içeriğinin büyük katkısı tartışılmaz.

Şimdi önce 2. MC hükümetinin programına bakarak, millî ağır sanayii, teknolojik gelişme ve de ekonominin yeniden düzenlenmesi gibi savları olan bu hükümetin gelişmekte olan nesillere —ki bunlar doğal olarak ülkenin ekonomik gelişmesinde katkıda bulunacaktır— nasıl bir eğitimi öngördüğünü öğrenelim.

II. MC'nin programı «Millî Eğitim» politikasının «...her türlü taklitçilikten uzak, millî şahsiyetini müdrik ... şanlı tarihimizle iftihar eden ... vatandaşlar ... yetiştirmek...» amacında olduğunu belirttikten sonra şöyle devam ediyor:

«İlk ve orta öğretimde okutulmakta olan ahlâk dersleri, gayesine uygun ve millî ahlâk esaslarına göre düzenlenecek ve bu dersleri, ... İlâhiyat Fakültesi, İslâmî İlimler Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam-Hatip Okulları mezunları okutacaklardır.» ...

«... ahlâk, sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi derslerin kitapları evlatlarımızın millî inançlarını, manevî değerlerini tahrip edici değil, ... millî ve manevî değerlere bağlılığı temin edici şekilde yeniden yazılacaktır.»

«İslâm Enstitüleri 'Akademi' haline getirilecek, ... Akademi mezunlarının, liselerde, felsefe, ahlâk, sosyoloji ve psikoloji öğretmeni olarak görev yapmaları sağlanacaktır.»

«... 'Manevî İlimler Üniversitesi'nin kurulmasına önem verilecektir.»

«... İmam-Hatip Liselerinin ilkokullara dayalı olmasını ve sayılarının ve kontenjanlarının arttırılmasını temin edeceğiz.»

«Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinde ülke ihtiyaçlarını nazara alarak kapasiteyi artıracağız, öğretimin niteliğini geliştireceğiz ve **öğretim elemanlarının yurt dışında yetişmelerine öncelik vereceğiz.»** (*)

«Sanayileşmenin temel ihtiyaçlarından biri olan yetişmiş personel ihtiyacını karşılamak için meslek okulları, çıraklık-kalfalık eğitimi ve iş başında eğitim geliştirilecek ve teknik eğitim yanında kuvvetli bir iş ahlâkını sağlayacak temel ahlâkî eğitim de verilecektir.»

İşte büyük teknolojik aşamalar vaadeden, ağır sanayii kuracağını söyleyen Milli hükümetimizin eğitim programında yer alan görüşler bunlardır. Din, eğitimimizin en önemli sorunudur MC'ye göre! Çağdaş teknolojiden, ağır sanayiden, gelişmeden, demokratik rejimden söz eden sermaye sınıfımız, eğitim programında değil çağdaş bir bilgi düzeyinin temellerini geliştirmek en basit demokratik ve laiklik ilkelerini bile koruyamıyor. Bilgilenip gelişecek bir emekçi kitleden gerek emperyalist güçler gerek kendi çıkarları zarar görür korkusuyla teknolojik çağın çok gerisinde kalan güçlere başvurma gereğini duyuyor.

Dünyanın hızla geliştiği bir zamanda, milliyetçi, şoven ve tüm ağırlığı din bilgisine vermiş bir eğitim programı Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmesine ne yarar sağlayacaktır? Ekonomimizin en kötü durumda olduğu bir dönemde ülkedeki tüm güçleri, maddî ve insanî gücü toparlayıp değerlendirmek, alabildiğine yaratıcı ve üretici hale getirmek gerekirken dağıtmak ve köreltmek kimin işine yarayacaktır? İnsan beyinlerini küçücük yaşta dinî ve milliyetçi özlemlerle köreltmek ancak ve ancak aktif yaratıcı bir güce değil de vasıfsız pasif bir işgücüne ihtiyaç duyan güçlere yararlı olabilir.

Bu doğrultuda bir eğitim emperyalist güçlere ve sermaye sınıfına dini bütün, boynu bükük köleler yaratmaktan başka hiç bir işe yaramaz. Bu da 2. MC hükümetinin emperyalist güçlere yapabileceği en büyük hizmetlerden biridir.

Tabiî şimdi düzen savunucuları, dine karşı çıktığımızı, kökü dışarda, allahsız, yabancı ideolojilerin temsilcileri olduğumuzu söyleyip bir dolu gürültü edecekler. Bütün bu sözlere vereceğimiz tek bir cevap vardır. Dine ne karşıyız ne de dinden yanayız. Din bizce tümüyle kişisel bir sorundur. Fakat 2000 yılına girerken yedi-on yaşındaki çocuklarımızın beyinlerinin hiç bir anlam veremeyecekleri bilgilerle doldurulmasının dinle hiç bir ilgisi olmadığını savunuyoruz ve böyle bir uygulamaya da karşı çıkıyoruz. İşgücünün ve emeğin sömürülmesi için insan beyninin köreltilmesinin vazgeçilmez koşullardan biri olduğunu unutmadan ve unutturmadan, bu yöndeki bütün uygulamalara karşı çıktığımız gibi.

(*) 2 Ağustos 1977 tarih ve 16015 sayılı **Resmî Gazete.** (Altını biz çizdik.)* «Gençliğimizin yetişmesinde, yabancı ideolojik akımların ve taklitçiliğin yayılışına müsaade etmeyeceğiz.» diyen bir programın bu paragrafından sonra gelen ikinci paragrafında «...öğretim elemanlarının yurt dışında yetişmelerine öncelik vereceğiz.» denmesi, hükümetin millî karakterine gölge düşürebilen, bu konudaki samimiyeti üzerinde şüpheler uyandırabilen (!) ayrıca da eğitim konusundaki çelişkilerini somutlaştıran bir olgudur.

kapitalist eğitimin çelişkileri (*)

EDWIN HOERNLE

Egemen sınıfların emekçi kitleleri hâkimiyet altında tutabilmek için yararlandıkları iki çeşit araç vardır: gem ve dizgin; daha açık bir biçimde ifade edecek olursak, devlet tarafından uygulanan baskıyla zihinsel gelişmenin boyunduruk altına alınması. Emekçi kitleleri bedensel güçten olduğu kadar her çeşit zihinsel faaliyetten de alabildiğine yoksun kılmak kapitalist ekonominin insan gücü konusundaki temel ilkesidir. Çünkü ancak mahrum edilmiş kitleler bedeni güçlerini içler acısı bir ücret karşılığında kapitaliste satmayı kabullenirler ve ancak zihinsel faaliyeti körlenmiş olanlar ömrü boyunca gözü kapalı, perişanlık içinde boyun eğmeye devam ederler. Bedensel ihtiyaçların yetersiz karşılanması zihinsel gelişmeyi önler ve doğal olarak da zihinsel geri kalmışlık maddî yoksulluğa yol açar. Bilgi güçtür, kuvvettir! Devletin ya da ekonominin yönetim kadrosunda çalışabilmek için kişi özel olarak yetiştirilmeli. İşte bu yüzden yönetilecek olanları alabildiğine zihinsel ve maddi yoksulluk içinde bırakmak, tarihin en eski çağlarından beri hükmetme sanatının ilk şartı olmuştur. Tarih boyunca yönetilenlerin elinden, sadece üretim araçları değil her türlü bilgilenme aracı ve olanağı da alınmıştır. Mısırlı köle için okuma-yazma öğrenmesi ölümle cezalandırılan bir suçtu. Çağdaş burjuva toplumunda artık böylesi tüyler ürpertici yollara baş vurma gereği kalmamıştır. Bugün egemen sınıf gene yapacağını yapıyor ancak daha «insanca» yöntemler kullanıyor. Bugüne bugün herkes kanun karşısında eşittir, herkes öğrenme, bilgilenme hakkına sahiptir. Tek bir pürüz var o da bilgi ve kültürün elde edilmesi için paranın gerektiğidir. Ancak paraya sahip olanlar kültür ve bilgiye sahip olabilirler. Demek ki tek pürüz kültürün egemen sınıfın tekelinde olmasıdır. (!) Burjuva ekonomisi, her alanda yaptığı gibi, kültürü de (yani zihinsel üretim araçlarını) **mal** durumuna sokmakla emekçi kitlelerini bu kültürü edinme olanağından otomatik olarak yoksun kılıyor. Fakat bu aynı burjuvazi eğer proleteri çok karmaşık, son derece gelişmiş, hassaslaşmış ve de çok pahalıya mal olan makinelerinde çalıştırmak istiyorsa, laboratuvarlarında, ticarethanelerinde, yazıhanelerinde kullanmak istiyorsa, kısacası **sömürmek** niyetindeyse işçiyi belli bir düzeyde eğitmek, zihinsel ve ahlakî bir formasyondan geçirmek zorundadır. Elif beyi bilmeyen ve de çağdaş toplum ahlakından habersiz «yaratıklar»la hiç bir girişimde bulunamaz burjuvazi. Ayrıca sanayii dışında, ticari ve yönetim mekanizmalarında da en basit işlem bile bugün oldukça yüksek düzeyde bir eğitimi ve otodisiplini gerektirmektedir. Ve bu da bir gerçektir ki, emekçi kitlelerin kapitalist yöneticilerine, kendiliğinden (spontane) fedakârca bağımlılıkları ve sadakatları tam olmadıkça, devlet ve ekonominin geleceği tehlikeye girebilir. Öylesine karmaşık bir hale gelmiş olan çağdaş ekonominin mekanizması artık ne kırbaç ne zincir ne de olağan-üstü durumların silâhlarıyla ayakta tutulabilir. İşte bu yüzden egemen sınıf ister istemez, bilgisinin ve kültürünün bir parçasına emekçi kitleleri ortak etme zorunda kalır. Ancak bu büyük alicenaplıkta bulunduktan sonra burjuvazi, içinde yaşanılan düzenin olabilecek en mükemmel düzen olduğunu, emek ile sermayenin nerdeyse doğal bağlarla birbirlerine bağlanmış ahenkli bir beraberliği sürdüren iki unsur olduğunu kitlelerin beyinlerine yerleştirmeyi en önemli iş olarak ele alır. Bu işi gerçekleştirmek için de, sömürüsünün nesnesi durumunda olanlara devlet ve ekonomik yapı içinde, bir dereceye kadar, özne değeri vermek zorunda kalır.

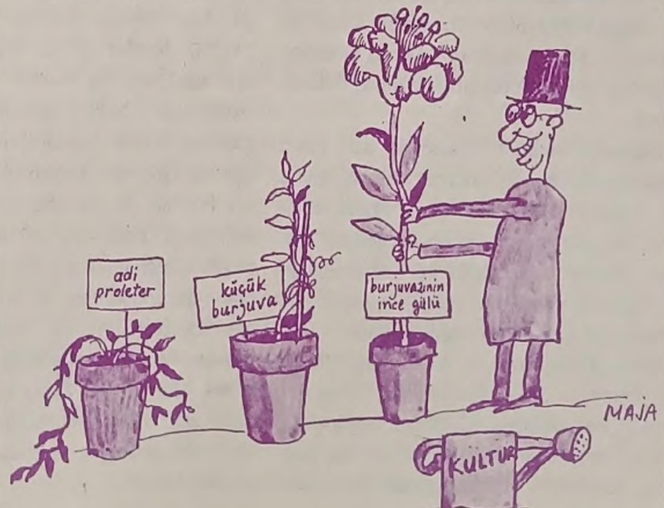
Bu amaçla burjuva devleti bazı toplumsal ve demokratik reformlar yanı sıra mecburî ve parasız **ilkokul** eğitimini kanunlaştırır. Hatta demokratikleşme oyununda varabileceği son sınıra kadar gelerek kapitalistin çocuğuyla emekçinin çocuğunun yan yana oturacağı tek bir ilkokul eğitimini geçerli kılar. Fakat gene de ilkokul bir «yoksullar okulu» dur. Hele ilkokul sonrası her eğitimin büyük harcamalara yol açtığından «parayla satın alınabilir» gerçeği açısından bakılınca... Mecburi olmayan orta ve yüksek öğrenim, harcamalara dayanabilecek ve uzun yıllar «ekmeğini kazanmayan» bir kişiyi besleyebilecek ailelerin çocuklarına ayrılmıştır. Yani orta sınıfın üst kademeleriyle kapitalistlere. Yüksek öğrenim kapıları, proletaryaya, sınıf olarak, tümüyle kapalıdır. Kapitalist üretim sisteminin temel öğesi olan sömürünün nesnesi olmasından doğan maddî yoksulluğu proleteri yüksek eğitim dışında bırakmaya yeter de artar bile. İlkokul eğitimi görmüş olmasına rağmen günümüz proleterinin eski Mısır kölesinden daha iyi bir durumda olduğu söylenemez. Kültürü ile (kültürsüzlüğü ile) efendisinin kültürü arasındaki mesafe, oran olarak hep aynı kalmıştır. Günümüzün proleteri, devletin ve ekonominin akıl almaz derecede karmaşık ve ayrıntılı mekanizmasını kullanmakta bir zamanların kölesi kadar yetersizdir. İşte tam bu noktada bur-

(*) Söz konusu yazı 1919'da hazırlanan Almanya Özgür Sosyalist eğitim programı projesinin önsözünden bir bölümdür. Proje «Die Kommunistische Schule, Sozialistische Jungend» de yayınlanmıştı.

juva eğitiminin temelden bir çelişki içinde olduğu apaçık ortaya çıkmaktadır. Gelişen teknoloji ve ekonomik hayatın dinamizmi, emekçi kitlelerin de alabildiğine yüksek bir düzeyde eğitilmesini ısrarla talep ediyor. Bugün artık sorun gücün yettiği kadar çalışmak, çok çalışmak değil; gelişen bilimsel yöntemlere tabi, en rasyonel biçimde örgütlenmiş, maddi ve toplumsal koşullara eksiksiz hâkim olabilecek yeteneğe sahip bir çalışma düzenine ulaşmaktır. Böyle bir çalışma düzenin küçük bir öğesini oluşturacak kişinin bile en azından temel bilgileri edinmiş olması, daha da önemlisi iş ve çalışma ahlâkına, sorumluluğuna ve de iç dinamizme sahip olması gerekir. Fakat kapitalist üretim ilişkilerinin temel ilkesi olan sömürü, emekçi kitlelerinin bu şekilde eğitilmesi görüşü ve talebiyle çelişmektedir. Burjuvazi, üretim kapasitesini artırmaya yöneldiğinde proletaryanın alabildiğine eğitilmiş, zeki ve dinamik olmasının yararlı olacağını görüyor ve böyle bir görüşe ilgi duyuyor. Ancak varoluşunun temel koşulu olan sömürüyü devam ettirebilmek için de, işçinin her türlü eğitimini, özellikle de ekonomik ve politik hâkimiyeti için tehlike oluşturabilecek üst düzeydeki zihinsel ve iradî faaliyetlerini engellemek zorundadır. İşte burjuvazi bu yüzden bir yandan kültürü demokratikleştirdiğini ve de eğitim reformlarını getirdiğini ilân ederken bir yandan da gerçek proleter kültürünü baltalamak ve maddî olanaksızlıkları proletarya ile bilgi arasında bir aşılmaz engel haline getirmek için elinden geleni ardına koymuyor. Burjuvazinin vazgeçemiyeceği tek şey, sömürüdür. Kapitalist üretim ilişkilerinin temel ilkesinden dolayı böyle bir şeyin olanaksız olduğunu aklımızdan çıkarmadan, bunca reklamı yapılan eğitim reformlarına dikkatlice bakacak olursak bugün burjuvazinin proletaryaya reva gördüğü eğitimin sefaletini (ve nedenini) daha iyi kavrarız. Ama ne var ki burjuvazi bu «sefil» eğitimden bile tedirgin olmaktadır. Bu en ilkel bilgi düzeyi bile hâkim sınıf için tehlikeli olabilir. Çünkü her bilginin içinde devrimci bir öğenin saklı olduğunu çok iyi bilmektedir burjuvazi. Demek ki en küçük bilgi, en basit «kültür dozu» bile büyük bir titizlikle, ilerde «yıkıcı ve de bozguncu» bir faaliyete meydan vermeyecek şekilde verilecektir. Ve tabii her şeyden önce akıl yürütmenin, karar almanın ve davranmanın engellenmesi gerekir. Burjuva okulu bu yüzden bilgilenme yöntem ve yetkilerini geliştireceğine kafaları ezber bilgiyle dolduran, yetenekleri geliştireceğine bazı «iş» leri yapmayı öğreten bir kurum durumundadır. Burjuvazinin kendisi de tanımladığı gibi, okul: «teorik bilgiyi aktaran» bir kurumdur. Tabiî bu durum yüksek öğretim için de geçerlidir hatta bu düzeyde daha da apaçıktır. Böyle bir kurum olan okulun da, ilerici eğitim görevlilerinin tüm karşı çıkma çabalarına rağmen, bugün varmış olduğu sonuçlar şunlardır: bazı zihnî yeteneklerin, örneğin zekanın, yaratıcı gücün zararına gelişmesi; kişide kendi sınıfsal ve kişisel gerçeğiyle uyuşmayan bir görev anlayışının yerleşmesi; kişinin, tartışmasız kabul etmeye şartlandırıldığı ve eleştirme olanağından yoksun kılındığı gibi giderek eleştirme isteğinden de yoksunlaştırıldığı bir toplum düzenine kayıtsız şartsız boyun eğmesi. Burjuva okulunun amaçladığı hedef, işçileri iyi terbiye edilmiş köleler, beyaz yakalıları da zihinsel ve iradî özerkliği olmayan otomatlar haline getirmektir.

Fakat burjuvazinin tüm gayretlerine rağmen, bilginin ayrılmaz parçası olan devrimci güç hiç bir zaman tümüyle sönmüyor. Bir kez alfabeyi öğrenmiş olan bir çocuğu harfleri heceleye heceleye kelimeleri, kelimelerden cümleleri, cümlelerin ardından da gizlenen gerçekleri kavramasına kim engel olabilir? Tabiî ki kitlelerin akıl yürütme eğilimi eleştirel bir doğrultuda gelişmesi bin türlü marifetle engellenebilir; aklın, düşüncenin üstüne ölü toprağı serptirebilir ama bu aklın, bu düşüncenin önüne geçilmez olaylarla canlanamayacağını kim garanti edebilir? Demek ki burjuvazi için önemli bir sorun olan yalnızca bilginin önceden hazırlanmış belli oran ve biçimlerde verilmesi değil, ayrıca bu «bilgi dozu» ile birlikte proletaryaya yeterli oranda kapitalist dünya görüşlerinin de aşılanmasıdır. Başka bir deyişle ilerde devrimci zehire dönüşebilecek öğe daha başlangıçta kuvvetli bir panzehirle etkisiz hale getirilmelidir. İşte bu nedenle burjuvazinin «soyut bilgi» okulu, aynı anda **kapitalist dünya görüşünün, ideolojisinin** okuludur. Okulun, kapitalist dünya görüşünden ve kapitalist ahlâktan yana olan bu ideolojik karakteri ise burjuvazide «artık proletaryaya bilgi ve kültürümüzden yararlanmasına izin verilmesi» gerektiği görüşünün yaygınlaşmasıyla birlikte şiddetlenip kökleşmektedir. (...) Böylece ilkokullarda, burjuvazi eğitim sorunundaki çelişkisini çözmeye çalıştığı oranda alfabenin yanı sıra o çok iyi bildiğimiz milliyetçi, militarist, dinî eğitim hızla gelişiyor. Ve öyle bir hava yaratılıyor ki o «herkesi eşit yetiştiren» ilkokul içinde proleter çocuğu öğreniyorum deyip her nefes aldığında içi, beyninin her hücresi burjuva dünya görüşünün en ilkel ve tutucu politik, ekonomik ve ahlâki değer yargılarıyla doluveriyor. (...)

Kısacası burjuva eğitim mekanizması içinde proleter çocuğu kendi sınıfına karşı olanlara boyun eğmek ve kendi sınıf çıkarlarına karşı kayıtsız kalması için yetiştirilen bir özne durumundadır. Burjuva devletinde bütün resmî lâfazanlıklar bir yana, emekçi kitlelerin eğitimi denetim altında tutulması ve çizilen sınırların genişletilmemesi gereken zorunlu bir «yasak savma»dır. Durum bu iken, söz konusu gerçekleri göz önünde tutup bertaraf edecek yöntem ve önlemleri geliştirmeyen hiç bir eğitim programı ilerici bir eğitim programı niteliğinde olamaz.



A.S. Makarenko ve Eğitim Destanı

Gözlem Yayınları olarak çoktandır yapılması gereken bir işi nihayet yapabiliyor olmanın verdiği sevinçle, önümüzdeki ekim ayında «Eğitim Sorunları Dizisi»nde Anton Semionoviç Makarenko'nun «Eğitim Destanı» adlı baş yapıtını yayınlayacağımızı bildiriyoruz.

Makarenko kimdir? Hakkında bir kitap oluşturacak yazı yazılmıştır. Ancak bizce, en doğru ve kapsamlı tanımı öğrencilerinden beri yapmıştır; «Anton Semionoviç, insan olmanın yüceliğini ve sorumluluğu kavramış ve bizi bu yolda yetiştirmeyi amaçlamış bir eğitim emekçisidir.»

«Eğitim Destanı» nasıl bir kitaptır? Ekim devriminden sonra bir yandan «yeni insan»ın yetiştirilmesi, eğitilmesi konusunda teorik tartışmalar devam ederken öte yandan, iç savaşın, kıtlığın, hastalığın, çürümüş geçmişin kurbanı binlerce çocuğun sokaklardan kurtarılması, insanlaştırılması, eğitilmesi acil çözüm gerektiren bir sorundu. İşte «Eğitim Destanı» Makarenko'nun 1921'de pratikle iç içe, bu soruna çözüm aramaya başladığı günden, adım adım öğrencileriyle birlikte yaşadıklarının ve bu yaşanan pratik deneylerden, teorik düzeye çıkarak eğitimsel çözümlerin geliştirilmesinin bilimsel ve alabildiğine şiirsel anlatımıdır. Ancak sanırız bu 600 sayfaya yakın kitabın içeriği hakkında en iyi fikri verecek olan Makarenko'nun yakın dostu ve «Eğitim Destanı»nın ilk sorumlu yayıncısı Maxim Gorki'dir. Aşağıdaki satırlarda Gorki'nin «Bir Uçtan Diğerine Sovyetler Birliği» adlı kitabında Makarenko ve okulu (kolonisi) hakkında yazdıklarından bölümler okuyacaksınız.

Kuryazh Manastırı'nı 1891 yazında ziyaret etmiş, o zamanlar çok ünlü olan Kronstadt Başrahibi ile konuşmuştum. Aradan yıllar geçtikten sonra aynı yere ikinci kez geldiğimde burasını bir zamanlar manastır olarak görmüş olduğumu neredeyse anımsayamayacaktım bile. Burada geçirdiğim üç gün içinde ne eski manastır yaşamından kalma bir iz ne de buranın 400 kişiyi bulan yeni sakinlerinin eski sokak serserileri ya da «toplumsal açıdan tehlikeli kişiler» olduğunu belli eden bir olayla karşılaştım.

Bu kolonideki çocuklarla dört yıldır yazışıyordum. Onların imlâ ve dilbilgilerindeki, toplumsal bilinçlerindeki, çevrelerindeki dünyayı kavrayışlarındaki gelişmeleri yakından izlemiş, bu küçük serserilerin, hırsızların ve genç orospuların yavaş yavaş nasıl çalışmasını bilen ve seven «dört dörtlük» birer insan olmaya doğru yol aldıklarını görmüştüm.

Bütün bu sokak çocukları nereden ortaya çıkmışlardı? Bu çocukların büyük bir bölümü batı bölgelerinden gelen göçmenlerin çocuklarıydılar. Acımasız savaş rüzgârlarının dört bir yana dağıttığı, kıtlık ve salgın hastalık dolu iç savaş yıllarında ölen insanların öksüz çocuklarıydılar. Çürümüş bir yaşamın ürünleri olan bu çocuklar sokakların çekiciliğine kapılarak ya da başka çıkar yolları kalmadığı için kaldırımlara dökülmüşlerdi. Bu çocuklardan kendi başlarının çaresine bakmayı başarabilenler yaşam mücadelesinde ayakta kalabilmişler, diğerleri ezilip yok olmuşlardı. Büyük bir çoğunluğu, kendilerine duydukları saygıyı hak edecek, incelikli bir çalışma disiplinine uymaya ve her türlü işe dört elle sarılmaya hazırdı. Öğrenmek ve çalışmak istiyorlardı. Topluca çalışmanın önemini ve yararlarını kolayca anlayabilecek bir durumdaydılar. Sert ve acımasız bir öğretmen olan yaşam bu çocukların içine kendiliğinden kollektivizmin tohumlarını atmıştı. Bununla birlikte çocukların her birinin birbirlerinden çok kesin çizgilerle ayrılan kendine özgü, gelişmiş birer kişilikleri vardı. Her birisi «ayrı bir çehresi» olan değişik bir kişiliğe sahipti.

Koloninin üyelerinde ince bir hoşgörü göze çarpar. Bu özellikle «küçük kardeşler»le ve koloniye yeni gelen ya da getirilen «çiçeği burnunda» üyelerle eskilerin ilişkilerinde belirginlik kazanır. Küçük çocuklar büyükler karşısında kendilerini birdenbire kolay kolay inanamayacakları kadar değişik bir atmosfer içinde bulurlar. Sokaklarda ödlerini patlatan, onları döven, hor gören, çalmasını, votka içmesini ve diğer kirli işleri öğreten büyükler nasıl olur da şimdi bu kadar çok değişmiş olabilirler?

Kolonide sığırtmaçlık yapan küçük çocuklardan bir tanesi koloninin müzik takımında flüt çalıyor. Dikkati çekecek kadar iyi çaldığı bu müzik aletini kullanmasını beş ayda öğrenmiş. Flüt çalarken, kararmış çıplak ayaklarıyla birlikte, kolay kolay unutulamayacak bir görünümü var. Bir gün bana şöyle dedi: «Buraya ilk geldiğimde büyük bir korkuya kapıldım. Lumme, dedim kendime, şuraya bak senden büyük ne kadar çok çocuk var. Eğer seni bir dövmeye başlarlarsa kırılmamış tek bir kemiğin bile kalmaz. Hiç biri bana parmağını bile dokundurmayınca çok şaşırdım.»

Koloniye Suçlu Araştırma Bölümü tarafından yollanan kız ve oğlanlara kim olduklarına, geçmişte nasıl yaşadıklarına, neler yaptıklarına ve hangi suçtan yakalandıklarına ilişkin hiç bir soru kesinlikle sorulmaz. Eğer çocuklardan birinin gevezelik damarı kabarır maceralarını kendiliğinden anlatmaya kalkışırsa hiç kimse onu dinlemez. Geçmişte yaptıkları ile övünmeye başlarsa alay edilerek gülünç duruma düşürülür. Bu yöntem hemen her zaman olumlu sonuç verir. Kendisine, «Görüyorsun, burası hapishane değil. Burasını biz yönetiyoruz. Demek ki sen de burasının sahiplerinden birisinin. Burada yaşayabilir, öğrenebilir ve bizimle birlikte çalışabilirsin. Ama eğer istemiyorsan gitmekte özgürsün,» denen çocuk bu kolonide geçmişdeki maceralarına yer olmadığını anlar.

Yaşamın bu kadar sert ve olumsuz davrandığı bu yüzlerce çocuğu kim yeniden eğiterek onlarda böylesine inanılmaz bir değişmenin ortaya çıkmasını sağlamıştı? Koloniyi düzenleyen ve yöneten A.S. Makarenko adında bir öğretmen. A.S. Makarenko kuşkusuz çok yetenekli bir eğitimci. Kolonideki çocuklar onu içtenlikle seviyorlar, ondan söz ederken sesleri, onu kendileri yaratmışlar gibi, derin bir gururla doluyor. A.S. Makarenko keskin bakışlı, az konuşan, kırk yaşlarında bir adam. İri burnu ve zeki bakışlı kısık gözleriyle hem bir askere hem de başarılı ilkeleri olan bir köy öğretmenine benziyor. Boğazında bir rahatsızlık varmış gibi kısık bir sesle konuşuyor ve yavaş hareket ediyor. Ancak zama-



Bütün bu sokak çocukları nereden ortaya çıkmışlardı?

nını çok iyi değerlendiren ve kolonide olup biten her şeyi bilen, kolonideki herkesin karakterini size beş kelimeyle en özlü niteliklerini yakalayarak verebilir. Her bir çocukla arasında dostça bir konuşmanın, bir gülümsemenin, başını okşamak gibi sevgi belirten bir davranışın geçtiği bu insan için çocuklara karşı yapmacıksız, dolambaçsız bir anlayış göstermek, anlaşılan gerçek bir zorunluluk olmuş.

A.S. Makarenko kolonideki yaşamı askeri okullardakine benzer bir düzene sokmuştu. Ukrayna eğitim otoriteleri ile arasındaki en büyük ayrılık bu noktada toplanıyor. Kolonideki bütün iş ve yaşam düzeni pratikte çalışma ekiplerinin seçimle işbaşına gelen yirmi dört başkanı tarafından yürütülüyor. Kolonideki bütün depoların anahtarları bu başkanlara teslim edilir, çalışma planlarını onlar yapar, işlerin yürütülmesinden onlar sorumlu olur. Başkanlar yapılacak işlerde ekiplerindeki diğer çocuklarla aynı oranda çalışırlar. Komutanlar Konseyi koloniye yapılan gönüllü katılma taleplerini kabul ya da reddetme yetkisine sahiptir. Konsey ayrıca iş yapmaktan kaçan, disiplini bozan, «geleneklere» uymayan arkadaşlarını yargılama yetkisine de sahiptir. Komutanlar Konseyi'nin kararı —genellikle bir çalıştırma cezası— suçluya koloni birinci başkanı A.S. Makarenko tarafından, tüm koloni üyelerinin hazır bulunduğu bir toplantıda bildirilir. Sürekli olarak iş sorumluluklarını yerine getirmemek, yoldaşlarına hakaret etmek ve kavga çıkarmak, topluluğa zarar vermek gibi ağır ve tekrarlanan cezalar koloniden çıkarılma ile cezalandırılabilir. Ancak bu ceza çok ender olarak verilir. Suçlular kadar Komutanlar Konseyi'nin üyeleri de «dışarıdaki» yaşamın neye benzediğini, «kimsesiz çocuklar» tarafından büyük bir nefretle anılan çocuk bakımevlerinin ne kadar kötü yerler olduğunu kolay kolay akıllarından çıkarmazlar.

Bugün kolonide altmış iki Komsomol(*) üyesi var. Bunlardan bir kısmı Kharkov'da çalışıyorlar, bir tanesi de Tıp Okulu'nda ikinci yıl öğrencisi. Ancak hepsi de şehirden sekiz buçuk kilometre uzaklıktaki kolonide yaşıyorlar. Hepsi de yoldaşlarının günlük çalışmalarına aktif olarak katılıyorlar. Ayrıca koloninin yedi yıllık geçmişi boyunca pek çok kişi işçi fakültelerine (Rabfak) tarım ve askerlik okullarına ve öğretmen olmak üzere diğer kolonilere girmeyi başarmıştır.

Kolonideki dört yüz kişi yirmi dört takıma ayrılmış durumda. Marangozlar, terziler, mutfak ve bahçe işçileri, inek bakıcıları, domuz çobanları, traktör sürücüleri, ayakkabıcılar, bekçiler, v.b. Çiftlik, eğer yanılmıyorsam, 43 hektarlık ekilebilir arazi ve bahçeyle 27 hektarlık ormanlık araziye sahip. Kolonide inek, at ve köylüler arasında da müşteri bulan iyi cins domuz yetiştiriliyor. Koloninin çeşitli tarım aletleri, iki traktörü ve kendi elektrik santralı var. Orada kaldığım sürece marangozlar bir barut fabrikasından aldıkları oniki bin tanelik tahta kutu siparişini yetiştirmeye çalışıyorlardı. İş bitince de beş araba dolusu tahta kutunun, siparişi veren fabrikaya teslimi sırasında yapılan törensel toplantı anlatmaya değer bir olaydır. Toplantıda koloni bandosu başarılı bir gösteri düzenledi. Tüm insanlık kültürünün yaratıcısı olan emeğin önemini, insanlığa adaletli bir yaşamı getirebilecek tek şeyin özgür kollektif emek olduğunu, yaşamdaki bozuklukların ve trajedilerin ancak özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla önlenebileceğini, insanlar arasında sürekli arkadaşlığın ve kardeşliğin ancak bu koşulun gerçekleştirilmesiyle kurulabileceğini belirten konuşmalar yapıldı. Kendi emeklerinin ürünü olan kutularla yüklü arabalara gülümseyerek ve gururla bakan değişik renklerdeki dört yüz çift göze, bu gözlerden taşan mutluluğun yayıldığı sevimli küçük yüzlere bakan bir insanın derin bir heyecana kapılmaması olanaksızdı. Arabalar dört yüz ağızdan yükselen içtenlik dolu uğurlamalarla koloniden ayrıldılar. A.S. Makarenko başardıkları işten dolayı çocukları, büyük bir güç harcayarak kontrol edebildiği belli olan bir sesle kutladı. Makarenko'nun sesi çocuklar üzerinde en parlak sözlerden çok daha etkili oldu. Sanırım bu insanı en iyi anlatan, yetiştirdiği çocukların biyografilerine kendi yazdığı şu satırlardır:

«Yüzüncü biyografiyi daktilo ederken bugüne kadar görmediğim kadar ilginç bir kitabı okumakta olduğum duygusuna kapıldım. Bu çocukların içlerinde yer eden her türlü acıyı acımasız ve basit sözcüklerden beklenemiyecek kadar yoğun bir şekilde dile getiren öykülerden oluşan bir kitapdı. Her bir sözcükte bu öykülerin insanda acıma duygusu uyandırmak, belli bir etkiyi sağlamak üzere hazırlanmış olmadıklarını daha iyi algılıyordum. İnsanlardan yakınlık görmeye değil, tersine kendisine düşman olan bir dünyaya ve bu dünyadaki yerine, yüzünü bile ekşitmeden alışmış yoksul ve yalnız, küçük insanların içtenlik dolu öyküleriydi bunlar. Anlatılanlar günümüzün trajedileriydiler ama bu trajedileri sadece biz görebiliyorduk. Trajedilerin kahramanları için bunlar kendileri ile dünya arasındaki en olağan ilişkilerdi.

«Bu trajedilerde sanırım benim başkalarına göre çok daha dokunaklı bulduğum bir yön vardı. Sekiz yıllık bir sürede, fırlatılarak bir kenara atılmış bu çocukların sadece acılarını gidermeye değil ahlâkî sapkınlıklarını da düzeltmeye çalışmıştım. Onlara karşı sadece sempati ve acıma duymakla yetinme hakkına sahip değildim. Onları kurtarabilmek için özellikle titiz, sabırlı ve inatçı olmam gerektiğini anlayalı çok olmuştu. Çocukların sıkıntılarına karşı en az onların kendilerine karşı davrandıkları gibi, filozofça davranmak zorunda kalmıştım.

«Bunun da benim trajedim olduğunu çocukların yazdıklarını okurken daha derinden duydum. Aslında bu, bizim, hepimizin trajedisi olmalı. Bundan kaçınmaya hakkımız yok. Bu çocukları hoşnut etmek için sadece onlara şekerleme vermenin ve merhamet göstermenin duygulanımlarını yaşamak zahmetine katlananlar aslında riyakârlıklarını, sık sık karşılaşılan, bu nedenle de onlar için çok ucuz olan bu çocuk kalplerindeki berelerle gizlemiş olurlar.»

Kısacası her şeye «yeni baştan» bakma cesaretini gösteren Makarenko'dan ve kolonideki gençlerden öğreneceğimiz çok şey var!

(*) *Komsomol: Sovyet Komünist Gençlik Örgütü.*

Ariel Dorfman / Armand Mattelart

EMPERYALİST KÜLTÜR SANAYİİ ve W. Disney



EMPERYALİZMİN KÜLTÜR ARAÇLARI

sevgi özkan

Kapitalizmin egemen olduğu toplumsal düzenlerde topluma mal edilmiş her kürtürel araç, hâkim sınıf ideolojisini kitlelere aşılama görevini taşır. En masum çizgili çocuk kitaplarından, burjuva bilimselliği içinde ortaya konulan eserlere kadar pek çok şey bu düzenin hâkim toplumsal değerlerinin propagandasını yapar. Çocuklarla ilgili eserlerin masum nitelikte olması gerektiği görüşünü benimseyen bu düzenin eğiticilerine bu kavram apolitik niteliktedir. Oysa bu kavramın apolitik nitelikte olduğunu ileri sürenlerin en büyük politikaları bir maske olarak kullandıkları bu söz ile kafalara bazı değerleri gizlice perçinlemektir.

Örneğin Kapitalist dünyada çocuklara onların masum dünyalarına leke düşürmemek kaygusuyla eğitimcilere de kabul ettirilerek sunulan Walt Disney hikâyelerindeki olaylar, aslında hâkim sınıfların yetişkinlere değişmez olarak kabul ettirdikleri birtakım değerleri taşırlar.

Yemeğini yemeyen bir çocuğun sağlığını düşünen anne tarafından sevimli bir tavşan haline getirilerek çocuğa yutturulan lokmanın arkasından dünyayı henüz tanımayan bu küçük insana sevimli hayvan figürlerine yüklenerek çekicilik kazandırılmış bu düzenin değerleri bir Miki Fare, bir Vakvak Amca şeklindeki lokmalar halinde yutturulur. Ve bu lokmalar arasında yalnızca sevimlilik açısından bir fark yoktur. Çocuğa sağladığı yarar açısından ise aynı şey söylenemez. Büyükler kendilerinin doğruluğuna inandıkları değerleri, çocuklara daha masallar dünyasından kabul ettirmeye zorlayarak onların düzene ve kendilerine aykırı olmalarını önlemek isterler.

Büyüklerin yarattığı bu masal dünyasını aklıyla irdelemeye kalkarak sorular soran çocuklara tatmin edici olmayan tüm cevaplardan sonra sıkışan yetişkinlerin «Sen daha küçüksün, anlamazsın» şeklinde verdikleri sonuncu cevapta biraz da «Ben anlamadığım halde kabul ettim, sen anlayıp ne yapacaksın» şeklinde kendi geçmişlerine yönelik bir savunma gizlidir.

Aslında çizgi-filim veya çizgi hikâye haline getirilmiş kapitalist dünya değerleriyle yalnızca yeni yetişen çocuklar bu dünyaya kazanılmakla kalmayıp, gerçeklerin yaşamlarındaki etkileri ile içinde yaşadıkları düzenin kısır mantığına başkaldırma durumuna gelen yetişkinler de bu dünyaya yeniden kazandırılmış olurlar. İçinde yaşanılan bu düzenin yarattığı sıkıntıları kapitalist mantıkla çözümleyerek sona erdiren bu hikâyelerde daima bu düzenden ve onun değişmez gibi gösterilen değerlerinden yana çözümlemeler kullanılır. Bugün bütün dünyaya maledilmiş Walt Disney hikâyelerinin seyredilme ve okunma oranının oldukça yüksek olması ve bu tür yayınları izleyenler arasındaki yetişkin oranının daha çok olması bize bu amaca ulaşıldığını gösteriyor diyebiliriz.

«Günlük yaşamın bin bir türlü değersiz ayrıntısıyla yıpranmış yetişkin, çocuk edebiyatında körü körüne kendi gençlik ve masumiyet hayalini savunur.» (1) Böylece; «Nesillerarası uçurum yalnız çizgi-hikâyeleri okuyan çocukla onu satın alan ana - baba arasında değil, yeğenlerin her zaman amcaların yerini aldığı bir oyuncu değiştirme işlemiyle bizzat çizgi-hikâyelerde de ortadan kaldırılmaktadır.» (2)

Yukarıda söylediklerimizi iki alıntıya dayanarak vurgulamak istediğimiz «Emperyalist Kültür Sanayii ve Walt Disney» adlı kitap marksist bir açıdan tahlil edilerek anlatmaya çalışıyor.

1971 yılında Şili'de iki devrimci yazar Ariel Dorfman ve Armand Mattelart tarafından hazırlanan bu çalışma özellikle emperyalist tehlikenin nereden geleceğini kestiremeyen sömürülen ülke aydınlarının bu tür kuşkularının yönlendirileceği somut hedefleri işaretliyor. Başta kitabın kaleme alındığı Şili olmak üzere tüm üçüncü dünya ülkelerinde emperyalizmin kültürel plandaki emniyeti olan bu tür yapıtlara böyle marksist bir açıdan bakarak getirilen eleştiriler aydınların eğitim adına yapacakları yanlışlıkları önlemek açısından da önem taşıyor.

Büyük bir sermaye döngüsü içinde yaratılan Walt Disney Dünyasının marksist açıdan incelendiği bu yapıtda kapitalist dünyanın savunusunu yapan idealist felsefenin günlük hayata inmiş tüm kavramlarının eleştirildiğini görüyoruz.

Walt Disney'in dünyasında doğanın üretkenliği ile bireyin şansı, bilinmeyen güçlere dayalı olarak varolan zenginlikler şeklinde kabul edilmektedir. Bireyin zekâsı ise yine doğuştan bir şans (zenginlik) olup, bu da doğa zenginliklerini ve öteki şans ürünlerini değerlendirmede kullanılan bir araçtır. Giderek bu dünyada toplumsal sınıflar yoktur, zekiler ve aptallar vardır. Ve yine iyilerle kötüler vardır ki, bu özelliklerin asla değişmediği bir denge içinde yeryüzünde yaşam sürer gider.. Görünüşteki hareketlilik ve değişmeler, aslında hiç bir şeyin değişmediğinin ispatı olarak kullanılırlar. Çünkü insanların zeki ya da aptal olmalarıyla bu dünyada aldıkları yeri belirleyen ve her şeyi tayin eden kaderleridir.

Bu incelemede, Vakvak hikâyelerinde nedense zekânın hep varlıklılarda bulunduğu, bu yüzden de her türlü teknolojik üstünlüklere onların sahip olduğu ve bütün bunların sırf doğuştan aptal oldukları için geri kalmış insanların elinde bulunan hammadde zenginliklerini elde etmek için kullandıkları fikrinin işlendiği ortaya çıkarılıyor. Bu arada elde edilen hammaddelerin —ki en önemlisi altındır— bir toplumsal kullanım aracı h line dönüştürülebilmesi için gerekli olan toplumsal emeğe hiç değinilmediği ve giderek de işçi sınıfının varlığına ve emeğine hiç değinilmeden yarattığı ürüne gökten inmişcesine sahip çıkılma hakkının o çok zeki kişilerde doğuştan var olduğu tezinin işlendiği gösterilivor.

Dürüstlük kavramının özel mülkiyete saygı, hırsızlığın da «haydutluk» devrimcilik bağlantısı içinde sunuluşu Walt Disney dünyasının masumluğunda nelerin gizli olduğunu açık bir biçimde sergiliyor.

Şili'de karşı devrimden sonra yakılan kitaplar arasında yer alan bu kitabın türündeki çalışmaların özellikle geri kalmış ülkelerde ki işlevinin ne olacağının hâkim güçlerce iyi bilindiği de anlaşılıyor.

Bu kitabı okuduktan sonra bizi eğitenlerden bize yutturdukları bu tür lokmaların hesabını sormak için geç kaldığımızı, fakat kendi yetiştireceğimiz çocuklara aynı lokmalardan yutturmamamızın gerekliliğini kavrıyoruz.

Vatan Gazetesi
23 Haziran 1977

---

(1) «Emperyalist Kültür Sanayii ve Walt Disney» Ariel Dorfman - Armand Mattelart. Çeviren Atilla Aksoy. Gözlem Yayınları, Eğitim Sorunları Dizisi Fiatı 20 TL İst. 1977 sayfa 41.

(2) A.G.E. Sayfa 47